

*Дехтяр Леся Олександрівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»;
науковий керівник:
Овсюк Ніна Василівна,
доктор економічних наук,
професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування;
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ

В умовах сучасної інтеграції України до глобального економічного простору спостерігається зростання кількості суб'єктів господарювання, які прагнуть отримувати достовірну та актуальну інформацію щодо фінансово-господарської діяльності. Оскільки жодне підприємство не може діяти в ізоляції, для забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності воно повинно підтримувати тісну взаємодію з постачальниками, покупцями та підрядниками. Це зумовлює необхідність впровадження на підприємстві належної системи бухгалтерського обліку та проведення незалежної оцінки фінансової звітності для перевірки її відповідності чинним правовим вимогам. Якісне відображення облікових операцій, пов'язаних з постачальниками та підрядниками, є невід'ємною частиною системи господарських відносин, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень і посилює конкурентні позиції підприємства на міжнародних ринках.

Розрахунки з постачальниками та підрядниками відіграють важливу роль у діяльності будь-якого підприємства, оскільки ефективне управління цими процесами впливає на фінансову стабільність, ліквідність, кредитоспроможність та ділову репутацію підприємства. У цьому контексті аудит розрахунків з постачальниками та підрядниками набуває особливої значущості, оскільки дозволяє виявити ризики, пов'язані з можливими порушеннями облікових процедур, недостовірністю фінансової звітності та управлінськими помилками.

Для розуміння терміну «постачальники та підрядники» необхідно звернутися до наукових досліджень, які розглядають облік та аудит розрахунків з цими контрагентами. Згідно з дослідженням [1, с. 112], постачальниками вважаються фізичні чи юридичні особи, які надають товарно-матеріальні цінності, виконують роботи або надають послуги. Науковці [3, с. 65] підкреслюють важливість взаємодії з контрагентами, оскільки своєчасна та скоординована організація таких операцій безпосередньо впливає на фінансову стійкість і платоспроможність підприємства.

Як зазначено в роботі [6, с. 145], характерною особливістю взаємовідносин з постачальниками та підрядниками є те, що вони регулюються договорами постачання або підяду. Однією з важливих умов є правильне оформлення

документів при отриманні товарно-матеріальних цінностей або передачі продукції представникам постачальників, особливо у випадку бартерних операцій. Виконані роботи та надані послуги підрядників фіксуються у відповідних актах, а обов'язковими документами для відображення господарських операцій є товарно-транспортні накладні, податкові накладні, акти виконаних робіт, рахунки-фактури тощо [2, с. 87].

Облік розрахунків із постачальниками та підрядниками ведеться на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Характерною особливістю цього рахунку є його активно-пасивна природа, що дозволяє одночасне відображення як дебіторської, так і кредиторської заборгованості. За дебетом рахунку 63 фіксуються сплачені суми для погашення заборгованості перед постачальниками та підрядниками, а також авансові платежі або погашення кредиторської заборгованості [1, с. 113].

Головною метою аудиту розрахунків є верифікація достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що стосуються зобов'язань підприємства перед постачальниками і підрядниками. *Завданнями аудиту є:*

1. Оцінка відповідності даних обліку дійсним зобов'язанням підприємства.
2. Перевірка своєчасності та повноти відображення операцій у бухгалтерському обліку.
3. Виявлення можливих помилок або зловживань у процесі розрахунків.
4. Оцінка відповідності укладених договорів чинному законодавству та умовам ринку.
5. Перевірка наявності ефективної системи внутрішнього контролю за розрахунками з постачальниками та підрядниками [5].

Організація аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками є важливою передумовою для забезпечення ефективної діяльності підприємства. Одним із ключових аспектів цього процесу є розробка методологічних основ аудиту, що включають визначення його мети, завдань, джерел інформації та основних напрямів обліку операцій з контрагентами. Такий підхід дозволяє аудитору отримати об'єктивну та достовірну інформацію щодо діяльності підприємства. Отже, планування та реалізація аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками повинні враховувати всі аспекти господарської діяльності, що стосуються цих операцій.

На початковому етапі аудиторської перевірки необхідно оцінити особливості ведення бухгалтерського обліку на підприємстві та провести аналіз стану внутрішнього контролю. Це дозволить виявити потенційно проблемні ділянки обліку для їх подальшого детального вивчення. Аналіз внутрішнього контролю також надає аудитору змогу оцінити ступінь достовірності облікових даних та можливість їх використання під час аудиту [2, с. 87].

Наступним етапом аудиту є перевірка правильності відображення зобов'язань у бухгалтерському обліку. Це включає аналіз кореспонденції рахунків, облікових регістрів і первинних документів, що підтверджують господарські операції. Особливе значення має також оцінка результатів

інвентаризації розрахунків з постачальниками. Аудитор може або прийняти результати інвентаризації, виконаної працівниками підприємства, або, у разі виявлення порушень, призначити додаткову інвентаризацію [2, с. 88].

Ключовим аспектом аудиторської перевірки є вибірковий контроль кредиторської заборгованості, що передбачає перевірку відповідності сум заборгованості первинним документам. Аудитор також повинен переконатися в тому, що укладені договори з постачальниками та підрядниками відповідають всім необхідним вимогам, включаючи предмет договору, умови оплати, ціни, умови постачання, упаковку, маркування, відповідальність сторін, форс-мажорні обставини та порядок вирішення спорів.

Після цього аудитор перевіряє повноту оприбуткування запасів та встановлює наявність кредиторської заборгованості, термін позовної давності щодо якої минув, а також правильність її списання відповідно до чинних нормативних вимог.

На завершальному етапі аудиту складається звіт, який містить результати перевірки, а також формується аудиторський висновок [1, с. 114].

Аудит розрахунків з постачальниками та підрядниками є важливою складовою системи контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємств, що відіграє вирішальну роль у забезпеченні їхньої фінансової стійкості та ефективності взаємодії з контрагентами. В сучасних умовах інтеграції України до світового економічного простору якісне ведення бухгалтерського обліку та своєчасне проведення аудиту розрахунків дозволяють забезпечити підприємствам надійний контроль за своїми зобов'язаннями та фінансовими потоками.

Аудиторська перевірка, спрямована на виявлення помилок, невідповідностей та можливих порушень, є ключовою для мінімізації ризиків, пов'язаних із взаємодією з постачальниками та підрядниками. До основних проблемних аспектів аудиту розрахунків належать неправильне оформлення первинних документів, несвоєчасне відображення операцій, помилки в класифікації витрат, неадекватна оцінка резервів та ризик фальсифікації даних. Врахування цих ризиків дозволяє аудиторам своєчасно ідентифікувати слабкі місця в системі внутрішнього контролю та вжити заходів для їх усунення.

Важливою складовою аудиту є також оцінка відповідності укладених договорів та документів чинному законодавству, перевірка правильності інвентаризації зобов'язань та повноти оприбуткування запасів. Встановлення контролю за сумами кредиторської заборгованості, особливо тими, за якими минув строк позовної давності, є необхідним для формування достовірної звітності.

Окрім традиційних методів аудиторської перевірки, автоматизація процесів обліку та аудиту розрахунків є важливим інструментом для підвищення точності та ефективності контролю, що знижує вплив людського фактора та покращує якість аудиторської роботи [5].

Загалом, якісне проведення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками не лише забезпечує достовірність фінансової звітності, а й сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства на міжнародному ринку. Це дозволяє підприємству приймати ефективні управлінські рішення, засновані на точній та своєчасній інформації щодо його фінансових зобов'язань.

У сучасних умовах господарської діяльності ефективність управління розрахунками з постачальниками та підрядниками відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості підприємства та його конкурентоспроможності. Проведення аудиту розрахунків із контрагентами дозволяє виявляти проблемні аспекти ведення бухгалтерського обліку, контролювати своєчасність і точність відображення зобов'язань та приймати своєчасні управлінські рішення. Табл. 1 систематизує основні питання та проблеми аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками, а також методи їхнього вирішення.

Таблиця 1

Основні аспекти аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками (складено автором на основі)

Аспект аудиту	Характеристика	Проблеми, що можуть виникати	Методи вирішення
Ведення обліку операцій з постачальниками	Оцінка правильності та своєчасності відображення операцій у бухгалтерському обліку.	Помилки в кореспонденції рахунків, несвоєчасне відображення операцій.	Перевірка первинних документів, кореспонденції рахунків та облікових реєстрів.
Оформлення первинних документів	Аналіз правильності оформлення накладних, актів виконаних робіт, рахунків-фактур та інших документів.	Неправильне або неповне оформлення первинних документів, що призводить до викривлення даних в обліку.	Перевірка наявності всіх обов'язкових реквізитів у документах, відповідність чинним вимогам законодавства.
Інвентаризація розрахунків з постачальниками	Оцінка правильності та своєчасності проведення інвентаризації розрахунків, перевірка залишків заборгованостей.	Невідповідність даних обліку результатам інвентаризації, порушення при проведенні інвентаризаційних процедур.	Проведення повторної інвентаризації або вибіркового контролю залишків заборгованостей.
Контроль кредиторської заборгованості	Перевірка правильності та своєчасності відображення сум кредиторської заборгованості, відповідність їх первинним документам.	Несвоєчасне відображення заборгованості, невідповідність облікових даних первинним документам.	Вибірковий контроль кредиторської заборгованості, звірка даних обліку з первинними документами.
Укладення договорів з постачальниками	Оцінка повноти та відповідності договорів умовам господарських операцій та чинному законодавству.	Недостатньо детальні договори, відсутність необхідних реквізитів або умов.	Перевірка повноти договорів: предмет договору, умови оплати, ціна, відповідальність сторін тощо.
Оцінка внутрішнього контролю	Перевірка наявності та ефективності системи внутрішнього контролю за розрахунками з постачальниками та підрядниками.	Недостатній контроль або відсутність ефективних механізмів перевірки даних.	Оцінка процесів внутрішнього аудиту, рекомендації щодо покращення системи контролю.

Продовження таблиці 1

Аналіз платіжної дисципліни	Перевірка своєчасності виконання зобов'язань перед постачальниками, оцінка ризику невиконання зобов'язань.	Затримки в оплаті постачальникам, що може призвести до дефолтів або погіршення стосунків із контрагентами.	Аналіз платіжної дисципліни підприємства, своєчасність проведення платежів, аудит фінансового стану підприємства.
Автоматизація обліку та аудиту	Використання сучасних технологій для автоматизації процесу обліку та аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками.	Відсутність автоматизації процесів може призводити до помилок, викликаних людським фактором.	Впровадження програмного забезпечення для автоматизації облікових та аудиторських процесів.

Джерело: [2, с. 89]

Аудит розрахунків з постачальниками та підрядниками є складним і багатогранним процесом, який потребує системного підходу та врахування різних аспектів господарської діяльності підприємства. Як показує аналіз, найбільш поширеними проблемами є неправильне оформлення первинних документів, помилки в обліку та несвоєчасність відображення господарських операцій. Для їхнього вирішення застосовуються перевірка документів, контроль за станом кредиторської заборгованості, а також впровадження сучасних технологій для автоматизації процесів обліку та аудиту. Ефективне проведення аудиту розрахунків забезпечує достовірність фінансової звітності та підвищує конкурентоспроможність підприємства на ринку.

Розрахунки з постачальниками та підрядниками є однією з найбільш ризикових сфер для аудиту через низку можливих проблем:

1. Неправильне оформлення первинних документів. Невірне або неповне оформлення рахунків, актів виконаних робіт або накладних може призвести до помилок в обліку.
2. Помилкова класифікація витрат. Наприклад, невірне віднесення витрат до основної діяльності або інвестицій.
3. Несвоєчасне відображення операцій. Затримки в обліку можуть призвести до невірного формування звітності, а також до недостовірного відображення зобов'язань.
4. Неадекватна оцінка резервів. Необґрунтоване створення резервів під зобов'язання або їхня відсутність може викривляти фінансові показники підприємства.
5. Фальсифікація даних. Існує ризик навмисного заниження зобов'язань або фальсифікації документів з метою приховування фактів шахрайства.

Для забезпечення ефективного аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками використовують такі методи:

1. Аналіз первинних документів. Перевірка накладних, рахунків-фактур, актів виконаних робіт, договорів та інших документів для оцінки їх відповідності вимогам законодавства і правильності відображення в обліку.

2. Оцінка внутрішнього контролю. Аудитор перевіряє наявність та ефективність процедур внутрішнього контролю щодо обліку зобов'язань та розрахунків.

3. Суцільний та вибірковий контроль. Використання методів вибіркового аудиту для перевірки певних категорій операцій або повного контролю для перевірки найбільш ризикованих ділянок.

4. Аналіз платіжної дисципліни. Перевірка своєчасності виконання підприємством своїх зобов'язань перед постачальниками та підрядниками, що дозволяє оцінити платіжну дисципліну та можливі ризики дефолтів.

Сучасні технології дозволяють автоматизувати багато аспектів аудиту розрахунків, що значно підвищує точність і ефективність перевірок. Використання спеціалізованих програмних рішень для аналізу фінансової звітності та обліку дозволяє швидко виявляти аномалії або невідповідності в даних. Крім того, автоматизація дозволяє зменшити вплив людського фактора та мінімізувати ризики помилок. Отже, аудит розрахунків з постачальниками та підрядниками є важливою складовою аудиторської перевірки фінансового стану підприємства. Своєчасне виявлення помилок, недостовірних даних або зловживань дозволяє покращити якість управлінських рішень і забезпечити ефективний контроль за зобов'язаннями підприємства. У сучасних умовах розвитку технологій важливим аспектом є автоматизація аудиту, що дозволяє підвищити його результативність і зменшити ризики помилок.

Список використаних джерел

1. Огійчук М. Ф., Рагуліна І. І., Новіков І. Т., Рагуліна М. М. Внутрішній аудит : навч. посіб. Київ : Алерта, 2022. 390 с.
2. Оляднічук Н.В. Удосконалення обліку та аудиту розрахунків із постачальниками та підрядниками. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2021. № 47. С. 86–92.
3. Подмешальська Ю. В., Понякіна К. Ю. Облік та аудит зобов'язань на підприємстві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 23. С. 64-70.
4. Пугаченко О., Зарудна Н. Внутрішній контроль порядку відображення в бухгалтерському та управлінському обліку довгострокових зобов'язань. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-4> (дата звернення: 08.10.2024)
5. Руда Л., Причепка І., Липецька О. Організація обліку та методичні засади проведення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Економіка та суспільство*. 2022. № 35. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-48> (дата звернення: 08.10.2024)
6. Тебенко Ю. М. Класифікація поточних зобов'язань для цілей обліку суб'єктів господарювання. *Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації : матеріали наук.-практ. інт.- конф.*, м. Суми, 22 листопада 2022 р. Суми, 2022. С. 145 – 147.